

เทคนิคการเขียนบทความวิชาการ

จิรัชกร ญรั้งดี

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

บทความเป็นงานเขียนที่เรียบเรียงถ้อยคำภาษาเป็นร้อยแก้ว และเป็นภาพสะท้อนที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้เขียนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ทางวิชาการที่จะแสดงบทบาทต่อสังคม ในฐานะเป็นนักวิชาการโดยการเสนอความรู้และทรรศนะที่มีประโยชน์ต่อสาธารณชน นอกจากนี้ การเขียนบทความยังเป็นกิจกรรมของนักวิชาการที่มีบทบาทช่วยเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ เป็นการเปิด “เวทีความคิด” ให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่าบทความวิชาการมีส่วนทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดใหม่ ๆ และมีปัญญาแตกฉาน

การเขียนบทความทางวิชาการไม่ใช่จะอาศัย “พรสวรรค์” แต่เพียงอย่างเดียว หากจำเป็นต้องมีใจรักในการอ่าน ชอบค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ เพราะในการเขียนบทความแต่ละเรื่องจะต้องมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ ซึ่งข้อมูลข่าวสารอาจเป็น ความจริง เรื่องจริง เหตุการณ์ที่ปรากฏหรืออาจจะเป็นประสบการณ์ตรงหรือความจริงของธรรมชาติที่สังคมรับรู้กันทั่วไป รวมถึงองค์ความรู้ที่มีผู้ค้นพบทางหนังสือ Internet วิทยุ โทรทัศน์ และข้อมูลตามตำนาน ความเชื่อ

การผลิตงานเขียนให้มีคุณภาพ สามารถเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการได้ทุกครั้งที่เสนอบทความ เป็นเรื่องที่ยาก เพราะนักวิชาการจำนวนไม่น้อยมักจะมีปัญหาในการเขียน จึงอาจจำเป็นต้องใช้เวลาฝึกฝนและพัฒนาการเขียนของตนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อก้าวเข้าสู่ “สนามทางปัญญา” ฉะนั้นจึงควรเริ่มต้นเสียวันนี้ และการเริ่มต้นที่ดีของนักเขียนบทความก็คือ หัดคิด ลองปฏิบัติโดยการเขียน ถ่ายทอดความคิด และทรรศนะที่ตนเองมีอยู่ในแง่มุมต่าง ๆ และเราจะพบว่ามิสิ่งแปลกใหม่เกิดขึ้นที่จะนำเสนอต่อผู้อ่าน

นอกจากการหัดคิดที่เกิดจากการอ่าน ค้นคว้า และเก็บข้อมูลทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างเป็นระบบแล้ว ผู้เขียนจะต้องมีมุมมองที่แปลกและน่าสนใจต่างจากคนอื่น ๆ แต่ถ้าเป็นมุมมองที่คล้ายกับของบุคคลอื่นก็น่าจะมีสิ่งที่แตกต่างออกไปบ้าง ดังนั้น นักเขียนจึงต้องเป็นคนช่างสังเกตและหัดมองอะไรที่กว้างไกลลุ่มลึก คุงตั้งการมองใน “มุมมอง” จึงจะทำให้ผู้อ่านสนใจ บางครั้งงานเขียนอาจใส่อารมณ์ความรู้สึกลงไปในข้อเขียนบ้าง แต่จะต้องเป็นอารมณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือนำรังเกียจ ควรเป็นอารมณ์ขันหรือประชดประชันเล็กน้อย โดยที่ผู้อ่านรับได้จะทำให้บทความน่าอ่านยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้เขียนต้องใช้ภาษาได้ดี สื่อความหมายได้ตามหลักการเขียน คือ บรรยายดี พรรณนาดี และจงใจได้ดี

ดังนั้นในการเขียนบทความ ผู้เขียนควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

1. เนื้อหา ควรมีขอบเขตที่จำกัดแนวคิดสำคัญเพียงแนวคิดเดียว เป็นเนื้อหาที่เป็นข้อมูลจริง มีข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ ถูกต้อง และชัดเจน ไม่สมมติหรือคิดเนื้อหาเอาเอง ข้อเท็จจริงที่นำมาเขียน จะต้องไม่ถูกบิดเบือนด้วยอคติ หรือความเชื่อของผู้เขียนเอง

เนื้อหาของบทความอาจจะเขียนขึ้นจากการประมวลความรู้ประสบการณ์หรือนำหลักการและทฤษฎีทางวิชาการจากการศึกษาดำรง เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์ และนำมาเขียนเสนอ โดยแสดงให้เห็นแนวคิดใหม่ ๆ ตามที่ผู้เขียนสนใจ และต้องการจะเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ของตนเองต่อสาธารณชนต่อวงวิชาการหรือวิชาชีพ บางครั้งผู้เขียนอาจจะนำเรื่องราวที่สังคมกำลังสนใจ หรือเรื่องที่ทันสมัย เป็นเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นมาเขียนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขณะนั้น ดังนั้น เนื้อหาที่นำมาเขียนบทความ จึงเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต ในปัจจุบัน เป็นเรื่องแปลกใหม่ที่ไม่เคยมีใครเขียนมาก่อน สิ่งที่สำคัญคือ การเสนอเนื้อหาในบทความ ควรเป็นแนวเรื่องที่คุณผู้อ่านยังไม่เคยทราบ หรือไม่เคยสังเกตเห็นแง่คิดมุมมองนั้นมาก่อน และควรเป็นแนวความคิดที่สามารถให้คำตอบได้ตรงกับที่ผู้อ่านต้องการ

2. ความคิดเห็น งานเขียนที่เสนอความรู้และข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพียงด้านเดียวจะมีลักษณะเป็นเพียงงานเขียนรายงาน ไม่ใช่งานเขียนในรูปแบบบทความ เนื้อเรื่องบทความควรจะเสนอทั้งความรู้ ข้อเท็จจริงต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีทรรศนะหรือความคิดเห็นของผู้เขียนประกอบด้วยเป็นความคิดเห็น ๆ ธรรมดา รวมทั้งไม่ลอกเลียนความคิดเห็นของคนอื่น หรือแสดงออกมาด้วยอคติส่วนตัว และไม่ควรเป็นความคิดเห็นที่มีเจตนามุ่งร้ายต่อผู้อื่น

ลักษณะของความคิดเห็นในบทความอาจเป็นความคิดเห็นที่เกิดจากการสังเกต การสำรวจข้อมูล หรือปัญหา แล้ววิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน หรือได้จากการสนทนาถกเถียงในวงวิชาการหรือวงวิชาชีพ แล้วประมวลนำมาเขียนแทรกเนื้อหา จึงจะทำให้เรื่องน่าสนใจ มีสาระประโยชน์ เป็นเหตุ เป็นผล และชวนอ่าน ชวนติดตาม ตั้งแต่ต้นจนจบข้อความ

3. วิธีการเขียน การเขียนบทความให้ดึงดูดความสนใจ จากผู้อ่านอยู่ที่วิธีการบรรยาย การอธิบายเนื้อหาสาระ และการนำเสนอความคิดเห็นที่ได้สัดส่วนพอเหมาะ มีเหตุผล และมีหลักฐานที่เชื่อถือได้ มีการวางโครงเรื่อง และกำหนดจุดมุ่งหมายในการเขียนอย่างชัดเจน ถูกต้องตามลักษณะของบทความ

โดยทั่วไป การเขียนบทความควรจะใช้ภาษาง่าย ๆ มีความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา หากเป็นบทความวิชาการ ก็อาจจะใช้ศัพท์วิชาการได้ แต่ควรคำนึงถึงระดับความสามารถในการรับรู้เนื้อหาสาระของผู้อ่านเป็นสิ่งสำคัญ

การเขียนบทความทางวิชาการ ผู้เขียนมักจะกำหนดวัตถุประสงค์อย่างใด อย่างหนึ่ง ดังนี้

1. เพื่อเสนอความคิดใหม่
2. เพื่อเสนอผลการศึกษา หรือข้อค้นพบใหม่ ๆ
3. เพื่อเสนอวิธีแก้ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ

ฉะนั้นจึงมักพบว่า กลุ่มผู้เขียนจะมีลักษณะการเขียนบทความตามลักษณะการแบ่งกลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 นำเสนอลักษณะ “อธิบาย” ว่าอะไรคืออะไร โดยเน้นการนิยามความหมาย 50% ของบทความ อีก 50% เป็นการอ้างอิงหรือเอกสารอ้างอิง บทความประเภทนี้ เคยมีอยู่บ้าง แต่ระยะหลัง ๆ ได้ปรับให้มีการอธิบายน้อยลง

กลุ่มที่ 2 จะเขียนในลักษณะชี้ให้เห็นว่า ควรทำอย่างนั้น ควรทำอย่างนี้ เป็นการให้ข้อเสนอ บอกความต้องการของคนที่อยากจะเป็นไปตามแนวคิดเห็น สามารถพรรณนาได้หมด แต่ไม่สามารถบอกวิธีการ หรือขั้นตอนต่าง ๆ ได้

กลุ่มที่ 3 รู้วิธีการว่าจะทำอะไร อย่างไร ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักวิชาการหรืออาจารย์ในสถาบันต่าง ๆ นับว่าเป็นกลุ่มผู้เขียนที่ให้ข้อมูลน่าสนใจ กว่า 2 กลุ่มแรก

กลุ่มที่ 4 มักจะนำประสบการณ์ของตนมาบอกเล่าให้ฟังทั้งที่สำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ มาตีแผ่วิเคราะห์พร้อมอธิบายเหตุและผลได้อย่างชัดเจน

ในความเป็นจริงนั้น การเสนอบทความที่ดี ควรจะประกอบด้วยวิธีการทั้ง 4 กลุ่ม จึงจะเป็นบทความที่สมบูรณ์แบบ แต่ถ้าเป็นบทความที่เขียนเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็อาจจะเป็นเฉพาะนิยาม หรือสิ่งที่อยากจะบอกหรือเสนอความต้องการ วิธีการทำงาน หรือเล่าเรื่องของตนแล้วจบไปเลยก็ได้

หลักการเขียนบทความ

หลักการเขียนบทความก็เหมือนหลักการเขียนทั่วไป ที่มีหลักใหญ่ ๆ ดังนี้

1. Correct คือ ความถูกต้องตรงประเด็นในสิ่งที่เขียน เช่น อยากพูดถึงเรื่องสุขภาพจิตคนอีสาน ก็ควรกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนว่าต้องเป็นเรื่องของคนอีสานไม่ใช่ไปพูดถึงของคนภาคอื่น

2. Clear คือ ความชัดเจนของเรื่องราวหรือเนื้อหาที่จะกล่าวถึง ไม่ใช่พูดถึงประโยคหนึ่งอย่างคลุมเครือ แล้วเชื่อมโยงไปถึงอีกเรื่องหนึ่งโดยไม่มีความกระจ่างชัดในประเด็น เช่น ไม่รู้ฉันรู้สึกยังไงกับคุณ และฉันก็เอาคุณไว้ในความคิด

3. Consisness คือ ความจำเพาะเจาะจง ตรงประเด็น หรืออาจจะบอกว่า “พันธง” ไปเลย ไม่ดีรอบ ๆ ฟุ่มไม่ เช่น สาเหตุที่น้องดาไม่ยอมไปโรงเรียนเพราะถูกเพื่อนรังแก

4. Consistency คือ ความคงที่ ความต่อเนื่องในเนื้อหา เช่น ในบทความใช้คำแทนตัวว่า ผู้เขียนก็ควรใช้คำนี้ตลอด ไม่ใช่ ดิฉันบ้าง ผมบ้าง กระหม่อมบ้าง และในการเขียนบทความไม่จำเป็นต้องอารัมภบทมากเกินไปจนจำเป็น บางคนเกริ่นนำ 2 หน้ากระดาษ ก็ยังไม่ได้เริ่มต้น พอเริ่มต้นได้ 4-5 บรรทัด ก็จบไปเลย ๆ ก็มี

5. Coherence คือ ความเกี่ยวพันในเนื้อหา แม้จะเป็นคนละประเด็นแต่ก็สามารถเชื่อมโยงเข้าหากันได้ อย่างเรื่อง มะละกอ พริก มะนาว ปลาร้า สามารถเขียนเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกันได้

อย่างไรก็ตามการเขียนที่ดี อาจไม่ใช่สูตรนี้ก็ได้ แต่ต้องให้ผู้อ่าน อ่านแล้วเข้าใจตรงกับ ผู้เขียน และที่สำคัญต้องใช้ประโยคสั้น กระชับ ไม่วกไปวนมา ทำให้ผู้อ่านเวียนหัว

การเขียนบทความให้น่าอ่าน จำเป็นต้องมีเทคนิคผนวกกับเนื้อหาสาระที่จะสื่อสารกับผู้อ่าน ซึ่งจะต้องมีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจง ไม่ควรใช้หัวข้อที่กว้างเกินไป เพราะจะทำให้ความสนใจของผู้อ่านลดลง เพราะฉะนั้น การเขียนบทความจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย ที่จะให้อ่านบทความเป็นใคร ใครคือบุคคลที่เราต้องการจะสื่อสารด้วย เช่น บทความสุขภาพจิต อาจจะต้องเจาะกลุ่มเป้าหมาย คือ คนทั่วไป เพราะการมีกลุ่มเป้าหมาย จะช่วยให้นักเขียนรู้ว่าตนเองจะสื่อความหมายในเรื่องใดเป็นหลักจึงจะตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนั้น บางคนมีกลุ่มเป้าหมายหลายกลุ่มก็สามารถ เขียนได้หลายเรื่อง

2. กำหนดประเด็น เพราะบทความเป็นการเขียนที่มีเนื้อที่จำกัด โดยเฉพาะบทความสุขภาพจิตที่เขียนกันโดยทั่วไป ประมาณ 1-2 หน้ากำลังดี ถ้ามากกว่านี้ กลุ่มเป้าหมายจะเบื่อ เพราะฉะนั้น การกำหนดประเด็นให้แคบและชัดเจนจะช่วยให้เรารู้ว่าจะเสนออะไรเป็นหลักบทความหนึ่งเรื่อง ควรมีประเด็นหลักเพียงประเด็นเดียว แต่ไม่ควรเขียนประเด็นที่เขารู้ ๆ กันอยู่แล้ว เพราะเรื่องนั้นจะไม่น่าสนใจทำให้คุณค่าของบทความลดลง

3. การเรียบเรียงเนื้อหา ควรคำนึงถึงหลักการจัดรูปประโยคที่สั้น กระชับได้ใจความ ไม่ควรมีคำขยายมากเกินไป เพราะไม่ใช่นิยาย การวรรคตอนจะทำให้คนอ่านได้หยุดพักสายตา และทำให้อยากอ่านต่อ ไม่น่าเบื่อ การกำหนดวรรคตอนให้ถูกต้องเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของงานเขียน เช่นเดียวกับการย่อหน้า ที่ใช้ในกรณีเปลี่ยนประเด็นที่จะกล่าวต่อไป หรือเพื่อดึงความสนใจมากขึ้น

4. การใช้ภาษา ต้องให้อ่านง่าย ไม่เป็นวิชาการมากเกินไป ไม่จำเป็นต้องเป็นศัพท์สูงที่จะต้องแปลอีก หรือการใช้คำหยาบคายก็ไม่เหมาะในการเขียนบทความ

การใช้ภาษาในบทความ ควรเลือกให้เหมาะกับเนื้อเรื่อง และกลุ่มเป้าหมาย อย่างน้อยเราต้องรู้ว่าภาษาที่สื่อออกไปกลุ่มเป้าหมายต้องเข้าใจ เมื่อชำนาญแล้วจึงค่อย ๆ เล่นคำหรือสำนวน เพื่อเพิ่มสีสันให้กับงานเขียน

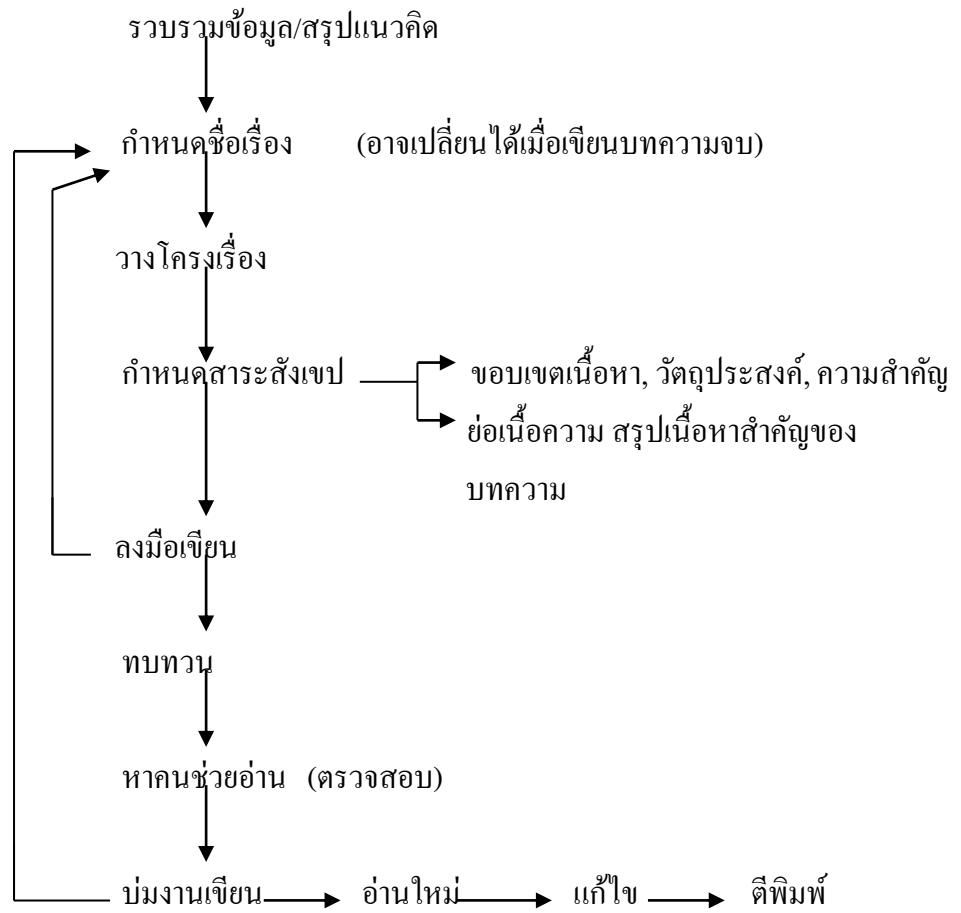
5. วางโครงเรื่องชัดเจน บทความที่ดีสามารถมองเห็นได้ตั้งแต่การวางเค้าโครงเรื่อง จะเป็นอะไรก่อน หลัง โดยทั่วไปมักจะเริ่มด้วยการกล่าวถึงสภาพปัญหา สาเหตุ และกล่าวถึงการแก้ไขปัญหาหรือข้อเสนอตามลำดับ

การวางโครงเรื่องก่อนลงมือเขียนจะช่วยทำให้เรามีหลักยึด ไม่เขียนไปเรื่อย ๆ จนหาจุดจบไม่ได้ และผู้อ่านจะไม่รู้ว่าสิ่งที่เราเสนอนั้นคือเรื่องอะไร

6. มีเทคนิคการนำเสนอ ซึ่งอาจจะต้องเริ่มจากการเชื่อมสิ่งเล็ก ๆ ให้ต่อเนื่องเป็นเรื่องใหญ่ หรือการจับที่กระแสของสังคมที่กำลังสนใจเรื่องอะไร มีประเด็นอะไรที่น่าจะนำเสนอในสถานการณ์นั้น ๆ

7. รูปแบบการนำเสนอ ใช้หลักเดียวกับการเขียนบทความทั่วไป หรือการเรียงความ ซึ่งจะต้องมี 3 ส่วน คือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และบทสรุป

อย่างไรก็ดีเมื่อตัดสินใจว่าจะเขียนบทความสุขภาพจิต ซึ่งเป็นวิชาการในสาขาที่ทุกท่านถนัดและมีประสบการณ์ตรงอยู่แล้ว ก็อยากจะกล่าวถึงกระบวนการเขียนซึ่งมีขั้นตอนโดยสรุปดังนี้

เทคนิคที่ควรมีในการเขียนบทความ

1. การตั้งชื่อเรื่อง โดยเฉพาะมือใหม่ควรตั้งชื่อให้น่าสนใจ ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน เพราะธรรมชาติของคนจะต้องดูชื่อเรื่องก่อนเสมอ เพราะฉะนั้นจึงต้องเลือกเอาคำหรือความหมายที่ครอบคลุมประเด็นที่กล่าวถึง

2. การขึ้นต้นบทความ ประโยคแรกของบทความช่วยให้ผู้เขียนลื่นไหลไปได้ มักจะมาจากการขึ้นต้นที่ดี ซึ่งอาจต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 การใช้สำนวนหรือคำคม
- 2.2 ขึ้นต้นจากชื่อเรื่อง ซึ่งเป็นเนื้อหาหลัก
- 2.3 เริ่มด้วยปรัชญา หรือทฤษฎี หรือแนวคิดรวบยอด
- 2.4 ขึ้นต้นด้วยการบอกถึงปัญหาที่ต้องการนำเสนอ
- 2.5 ขึ้นต้นจากสิ่งที่คนกำลังสนใจ
- 2.6 ขึ้นต้นด้วยการเล่าเรื่องคล้าย ๆ นิทาน แต่เป็นเรื่องจริง
- 2.7 ขึ้นต้นจากข่าวหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ โดยสรุปสั้น ๆ
- 2.8 ขึ้นต้นด้วยการนำ ฉันท กภาพย์ กลอน หรือกลอนลำ

3. การลงท้ายหรือจบบทความ ที่พบเห็นบ่อย ๆ คือ การลงท้ายแบบตั้งความหวัง, การลงท้ายแบบให้ข้อคิดหรือข้อเสนอ, การลงท้ายแบบตั้งคำถาม การลงท้ายแบบเสียดสี เช่น คงไม่ต้องรอให้คนจนผูกคอตายกันหมดหรอกนะ การลงท้ายแบบขอความเห็นใจ และการลงท้ายเรียบเรียงเนื้อหาทั้งหมดมาสรุปสั้น ๆ เช่น การป้องกันปัญหาสุขภาพจิตจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เพื่อช่วยกันส่งเสริม ดูแล และป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของคนไทยร่วมกันอย่างจริงจัง

จากการนำเสนอที่กล่าวมาทั้งหมดถือเป็นเทคนิคบางอย่างเท่านั้น ที่ทุกท่านจะสามารถนำไปใช้ในการฝึกเขียนบทความในระยะเริ่มต้นได้ แต่ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนที่กล่าวมาทั้งหมดเพราะบางครั้งบทความดี ๆ ที่น่าสนใจ ให้ประโยชน์สูง ก็ไม่จำเป็นต้องถูกต้องตามตำราหรือตามกฎหมายการใช้ภาษาไวยากรณ์ ไปเสียทั้งหมด

สิ่งสำคัญที่ผู้เขียนอยากจะฝากไว้คือ อุปสรรคของการเขียนไม่ออกข้อมผ่านพ้นไปเสมอ ไม่เช่นนั้นจะต้องมีนักเขียนที่จะต้องนั่งกุมขมับเพราะไม่มีบันไดลง คนที่เขียนไม่ออกไม่ต้องกลัวใจ เพราะนี่คืออาการเริ่มต้นของมือใหม่และเป็นอาการสุดท้ายของมือเก่าที่ไม่รู้ว่าจะจบลงอย่างไร เรื่องที่เป็นปัญหาว่าจะเริ่มต้นอย่างไร จะจบลงอย่างไรจะหมดไปเมื่อได้ลงมือทำเพราะเรื่องที่ทำท่าว่าจะจบไม่ลงมักจบลงอย่างสวยงามเสมอ นักเขียนขอดนิยมนจะไม่รู้ว่าใครคือกลุ่มเป้าหมายของตน ปัญหาไม่ได้อยู่ที่เราเขียนไม่ออกหรอก ปัญหาอยู่ที่คนอื่นเขียนได้อย่างราบรื่นต่างหากเพราะฉะนั้นต้องหัดฟังและอ่าน อ่านทุกอย่างที่มี อ่านให้มากที่สุด ที่สำคัญอย่าลืมนถามตัวเองว่าอ่านมากพอหรือยัง อ่านแล้วเขียนหรือเปล่า พร้อมทั้งจะถ่ายโอนองค์ความรู้เพื่อจะแลกเปลี่ยนกับคนอื่นหรือยังและเคยลงมือเขียนแล้วยัง โปรดจำไว้ว่าอ่านอย่างเดียวไม่เขียนสักทีก็ไม่มีวันจะเขียนได้นะคะ